

سوال

می‌خواهم درباره‌ی کسی که صفات الله را انکار می‌کند بپرسم که آیا وی مسلمان است یا خیر؟ مانند کسانی که می‌گویند: منظور از **ید الله** قدرت اوست، و صفات خداوند را تاویل می‌کنند. آیا کسانی که صفات را انکار می‌کنند از جمله‌ی اهل سنت هستند، یا کاملاً از ملت اسلام خارجند؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

اولاً:

عقیده‌ی اهل سنت و جماعت در توحید اسماء و صفات این است که: به آنچه در کتاب خدا آمده و در سنت صحیح از پیامبر - صلی الله علیه وسلم - به ثبوت رسیده بدون تاویل و تمثیل و بدون تحریف و تعطیل ایمان می‌آورند، بنابراین الله متعال را همانگونه توصیف می‌کنند که خودش - عزوجل - توصیف نموده و چنانکه پیامبرش - صلی الله علیه وسلم - وصف کرده است.

ابن عبدالبر - رحمه الله - می‌گوید:

اهل سنت بر اقرار به همه‌ی صفات وارده در قرآن و سنت و ایمان به آن و حمل آن بر حقیقت و نه مجاز متفق هستند، جز آنکه به چگونگی هیچ یک از صفات نمی‌پردازند و آن را محدود و محصور نمی‌گردانند، اما اهل بدعت و جهمیه و همه‌ی معتزله و خوارج، همه‌شان آن را انکار می‌کنند و هیچ یک از این [صفات] را بر حقیقت آن حمل نمی‌کنند (التمهید: ۷ / ۱۴۵).

ثانیا:

هرکه نامها یا صفات او را به کلی انکار نماید و از الله متعال نفی کند - چنانکه باطنیه و غلات جهمیه انجام می‌دهند - کافر و از دین خارج است و قرآن و سنت را تکذیب نموده و اجماع امت را زیر پا گذاشته است.

همینطور هرکس نامی از نامهای الله یا صفتی از صفات او را که الله متعال در کتابش ثابت نموده انکار کند کافر است؛ زیرا مقتضای این انکار، تکذیب قرآن است.

اما کسی که چیزی از صفات الله را تاویل نماید یا آن را از معنای اصلی اش تحریف کند، مانند کسانی که صفت دست را به قدرت تاویل می‌کنند و می‌گویند: استوی یعنی استولی، و مانند آن، چنین کسانی در تاویل بر خلاف ظاهر نص دچار اشتباه شده و به اندازه‌ی مخالفتشان با سنت و خروج از روش اهل و سنت و جماعت به بدعت روی آورده‌اند. یعنی چنین شخصی به اندازه‌ی مخالفت خود با سنت بدعتگذار است، اما به مجرد این تاویل کافر نمی‌شود و چه بسا به سبب اجتهاد خود و تاویلی که کرده و برحسب حال و درجه‌ی علم و ایمانش معذور باشد، و محور این، بر طلب چیزی است که رسول الله - صلی الله علیه وسلم - آورده و حرص بر پیروی ایشان است.

ابن باز - رحمه الله - می‌گوید:

تاویل صفات یا منصرف ساختن آن از ظاهرش که لائق الله است و تفویض آن جایز نیست و بلکه همه‌ی اینها از اعتقادات اهل بدعت است. اما اهل سنت و جماعت آیات صفات و احادیث آن را تاویل نمی‌کنند و آن را از ظاهرش صرف نمی‌سازند و تفویض نمی‌کنند، بلکه معتقدند هر معنایی که این صفات دال بر آن است هم‌اش حق و ثابت و لائق الله سبحانه و تعالی است و مخلوقاتش در آن به وی شبیه نیستند (مجموع فتاوی ابن باز: ۲/ ۱۰۶).

از ایشان - رحمه الله - پرسیده شده:

آیا اشاعره از اهل سنت و جماعت هستند یا خیر؟ و آیا آنان را داخل مذهب می‌دانیم یا کافر هستند؟

ایشان گفتند: اشاعره در غالب امور از اهل سنت هستند اما در تاویل صفات از آنان نیستند و کافر نیستند بلکه در میانشان امامان و علما و نیکان وجود دارد، اما آنان در تاویل برخی صفات دچار اشتباه شده‌اند و در برخی مسائل با اهل سنت مخالفت کرده‌اند، از جمله تاویل غالب صفات که در این تاویل اشتباه کرده‌اند، و روش اهل سنت و جماعت ذکر آیات صفات و احادیث صفات به همان صورتی که وارد شده و بدون تاویل و تعطیل و تحریف و تشبیه است (مجموع فتاوی ابن باز: ۲۸/ ۲۵۶).

از شیخ عبدالعزیز الراجحی پرسیده شد:

آیا اگر ثابت شود که اشاعره صفتی را تاویل کرده‌اند، با این کار کافر می‌شوند؟

ایشان گفتند: «خیر؛ کسی که تاویل نموده تکفیر نمی‌شود. منکری که نامی از نام‌های الله را انکار نماید کافر می‌شود. الله متعال می‌فرماید:

وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمَنِ [رعد: ۳۰]

(و آنان به رحمان کفر می‌ورزند).

اگر نامی از نام‌های الله یا صفتی از صفات او را بدون تاویل انکار کند کافر می‌شود. الله تعالی می‌فرماید:

الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى [طه: ۳]

[پروردگار] رحمن که بر عرش قرار گرفت).

یعنی اگر آیه را انکار کند کافر شده است، اما اگر استوی را به استیلا تاویل نمود وی شبهه‌ای دارد که تکفیر را از او دور می‌سازد».

برای شروط تکفیر معین مراجعه کنید به سوال شماره‌ی (107105).

همچنین مراجعه نمایید به سوالات شماره‌ی (145804) و (151794).

والله تعالی اعلم